

te brengen, het is geschreven, de auteur zegt het zelf: op aansporing van anderen, uit een behoefte aan zelfverklaring en verdediging misschien, behoefte aan synthese, resumeering van levensindrukken zeker. En moet men niet ieder werk, litterair of niet, beoordeelen naar zijn bedoelingen?

Toch wel een zeer bijzondere figuur, deze Mr. Quack, ambtenaar, handelsman, professor, bankier, spoorwegdirecteur en — socialist! Ik kan mij begrijpen dat de meeste zijner tijdgenooten geen weg met hem geweten hebben, dat hij ook somtijds zichzelf niet begreep, en behoefte voelde, telkens weer, en nu voor 't laatst in deze Herinneringen, aan zelfverklaring en apologie. Principieel tegenstander van de maatschappij waarin hij leefde, steunde hij die maatschappij, in verschillende hooge betrekkingen, klaarblijkelijk met al zijn werkkraft en zijn zeer scherpe intelligentie. Hij zelf een minnaar der *g e m e e n s c h a p*, zijn beste vrienden sterke individualisten! Toch geenszins een karakterlooze, integendeel, een die zichzelf bleef tot in hoogen ouderdom en wiens levenslijn zeer duidelijk en sprekend is. Een mild hart, dat vele vrienden maakte, toch ook een scherpe geest en die nimmer aarzelde zich uit te spreken en zijn waarheid te verkondigen, al ging ook die waarheid regelrecht in tegen die zijner vrienden en standgenooten.

Al bewondert hem ieder die — gelijk ik — zijn groote boek over de socialisten heeft gelezen (wat mij betreft, ik las het als een boeienden roman, achter elkaar uit), al bewondert, zeg ik, ieder dien enormen en zoo geestdriftvollen arbeid, een figuur als de zijne was bestemd, naast veel genegenheid, ook ergernis en lachlust te wekken. Ja, lachlust, hij zegt het alweer zelf, vaak heeft men hem uitgelachen. Het waren vooral de „nuchteren, die in effecten deden”. Maar ook anderen lachten of ergerden zich en onder die anderen waren ook wel vaak... socialisten. Zij noemden hem „den socialist van de

Heerengracht”, voor hen was hij een rijke meneer, die wel „gevoelt” voor de idealen van sterkere gemeenschap, daar wel voor voelen wil en daar „mooi” over schrijft, maar er niets voor dóet, ja zijn invloed aanwendt in andere richting. Zij hebben hem niet begrepen. Zijn, misschien wat al te naïef, maar zoo beminnelijk idealisme was nu eenmaal niet het hunne. Zij konden er zich niet indenken, dat men leven kan onder egoïste handelsmannen, verstarde politici en geleerden, en toch de illusie behouden aan een hervorming der harde geldmaatschappij door deze haar leiders zelfen! En toch kon dat; Quack is er het bewijs van. Zijn toon van oprechtheid bedriegt niet, hij heeft geloofd, en gelooft waarschijnlijk nog in de mogelijkheid, de bevoorrechten te bewegen vrijwillig afstand te doen van hun voorrechten. Klassestrijd was hem altijd tegen de borst.

Een krachtig hervormer is hij dan ook zeker nooit geweest, en wel allermint een martelaar voor zijn ideeën — toch heeft hij wel degelijk krachtig propaganda gemaakt voor die ideeën en de sociale hervorming stellig helpen voorbereiden. Deze denker was te veel een dromer, om tevens krachtig te handelen. Medegevoelend met ál de groote socialistten heeft hij nimmer een keuze kunnen doen uit hun theorieën en systemen, een keuze voor zichzelf. Hij was het met hen allen oneens. En zelf een plan ontwerpen? Ook daarvoor was hij te uitsluitend beschouwend, te filosofisch-lyrisch aangelegd. Ik houd het voor zeker dat hij veel geleden heeft onder de „vaagheid zijner aspiraties”!

In het „Inleidend Woord” van de Tweede Helft dezer Herinneringen, bl. 296, lezen wij:

„Van al te groote vreugde zal het niet getuigen. De blijde wereld zal komen, maar is er niet, zij is in wording. Thans zien wij slechts het tumult van instincten, van hartstochten, doch ook van ideeën. Bij het volgen van mijn weg ben ik dikwijls verward geweest in een weefsel van eigen te-kort-komingen, soms aan sterke teleur-